

Katalog ob razstavi
Pavla Smoleja,
november, 2015

PAVEL SMOLEJ
Škofja Loka leta 2013

Namesto življenjepisa...

Rodil se je 15. 6. 1940 v Breznici na Gorenjskem v družini z dvanajstimi otroki. Ko je bil star 11 let, je odšel od doma za pastirja. Po končani obrtni šoli se je izučil za pleskarja, ne le sam, tudi drugi so opazili njegovo izredno natančnost in sposobnost vlečenja črt. Opravil je sprejemni izpit na Šoli za oblikovanje v Ljubljani – oddelek za grafiko, kjer mu je med različnimi tehnikami dalo največ potrebnega znanja študijsko risanje (risanje različnih predmetov, objektov, mavčnih odlitkov in človeške figure mu je dalo znanje iz perspektive, proporcev, nasebnih in odsebnih senc). Čas tega šolanja je zaokrožil prejem prve nagrade za plakat Plesoče črke na javnem natečaju za baletni festival (1962). Pavel Smolej je hvaležen odličnim profesorjem.

Svoj študij je nadaljeval na Pedagoški akademiji smer likovna vzgoja ter zgodovina. Kasneje si je ob delu pridobil še znanja s področja psihiatrije, defektologije, delovne terapije in organizacije dela. Leta 1964 se je zaposlil v psihiatrični ustanovi v Polju kot likovni pedagog (inovativno je izvajal likovno terapijo). Leta 1968 se je zaposlil v varstveno-delovnem centru Tončke Hočevar v Ljubljani in bil 30 let njegov direktor.

Likovnega izražanja ni nikoli opustil. Leta 1956 je postal član »Dolik« na Jesenicah. Iskal se je v različnih tehnikah: olje, grafika, akvareli. Prva predstavitev v javnosti je bila razstava v Gornji Radgoni (razstava treh sošolcev). Mikalo ga je eksperimentiranje z geometričnim oblikovanjem narave. Znanje in usposobljenost ga vodita k portretiranju.

Ob skupni razstavi z akademsko slikarko Silvo Devetak l. 1971 v Radovljiški graščini, ga umetnostna kritičarka Maruša Avguštin javno oceni, da so portreti izvedeni v solidni risbi in da so psihološko poglobljeni. Tudi prof. Mirko Juteršek je njegovo portretiranje pozitivno označil. Pri portretiranju je iz olja prešel na akvarel. Razstavljeni so bili v litijski knjižnici leta 1997.

V zadnjem času se posveča akvarelnemu slikarstvu (redno sodeluje v obvestilih domačega planinskega društva), opremljanju knjižnih del, obnavljanju nabornih znamenj, poslikav gasilskih in kulturnih domov. Kot likovni učitelj je oblikoval prireditvene scene za kulturne prireditve. Organizira in vodi likovne tečaje in delavnice, likovne kolonije, ex tempore, kjer udeležence uči likovnih prvin in zakonitosti.

*»Pri slikanju se najboljše počutim pri svojem realizmu.
Če me bo zamikala drugačnost, pa si bom ustregel.«*

Z veseljem nudi mentorstvo skupinam, ki se želijo usposobiti v slikanju.

Kot slikar je portretist, upodablja tudi podobne pokrajin.

Z veseljem in posebno skrbjo ilustrira knjige, ki jih piše Franc Legat. V teh knjigah vsestransko obravnava vasi pod Stolom. Verjetno zato, ker je rojen v isti vasi kot čebelar Anton Janša, ima posebno nagnjenje do panjskih končnic.

Po zbranih podatkih je imel Pavel Smolej 16 samostojnih razstav (sam ali do treh udeležencev). Zaradi brezčasnosti je prenehal beležiti svojo udeležbo na ex temporih in kolonijah.

Njegova ustvarjalnost se nenehno prepleta z ženino; z gospo Marijo sta par in individuum. Odnos prehajanja, dopolnjevanja, spodbujanja in empatije med njima je edinstven in čudovit.

Najlepše ga ponazori pesem o besedi, ki jo je revija Jana aprila 2005 izbrala za najlepšo besedo v slovenščini:

Dela

Izbrana razstavljena dela, razporejena v deset vsebinskih sklopov, ponazarjajo področja ustvarjanja, v katera Pavla Smoleja ustvarjanje priteguje v različnih obdobjih.

Midva

Midva sva dva.

Midva sva dvojina.

Midva sva par.

Midva sva več kot eden,

nihče od naju nikoli ni osamljen,

midva sva skupaj, ker sva različna,

z nama so še najini in midva sva njihova.

UČENJE

Obdobje oz. področje, o katerem Pavel Smolej intenzivno razmišlja še danes in ki še zdaleč ni zaključeno. Področje, ki ga nenehno izziva, išče izpopolnitev in razrešitev dilem. A v tem preprosto uživa ...

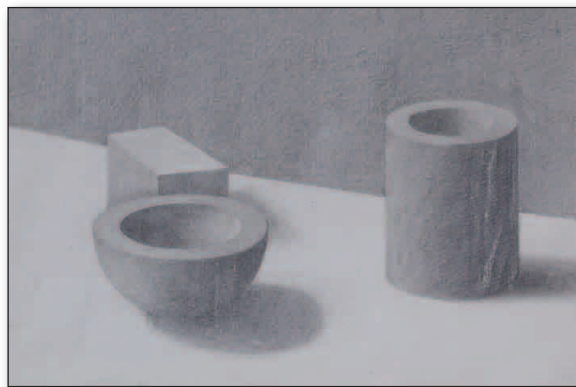
Osnova je vlečenje črt, moti pa ga predvsem neusposobljenost vlečenja črt.

Predmet gledaš, opazuješ, ga v sebi predelaš (razmisliš) in preneseš na risbo brez oklevanja.

Pomembno poglavje učenja je viziranje: človek ima občutek, da nekaj je, nato z viziranjem dobiš objektivne mere. A odločitev je na posamezniku: ali bo dal prednost vtisu ali resnicam in to prenesel na risbo.

Ples s sencami je vznemirljiv.

»V glavi moraš razmisliti in odločno potegniti linijo,« razloži problem.

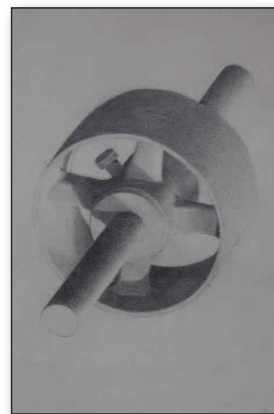

ŠTUDIJSKA RISBA I
risba s svinčnikom, 1960

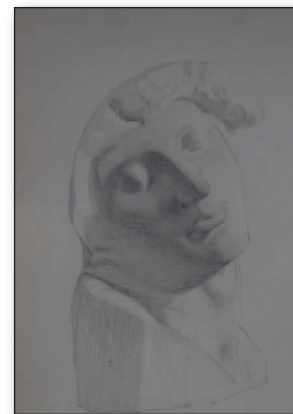
Priporočljivo je določiti vse senčne partije in osvetljene partije. V prvi fazi jih združimo v en ton, nato mora biti ton popolno izpolnjen (velja za risbo). Pri senčenju nastopajo temnejši toni v predelu senc. Opozarja na nasebne sence (nosi jih predmet) in odsebnne sence (odbija od sebe). V barvnem smislu je senca hladnejša, ne glede na to, ali slikamo

lokalne barve ali svobodno po osebnem koloritu. Slikar tako rešuje dva problema hkrati.

In smo pri barvah! O tem bi se lahko učili vse življenje. Nujno je poznavanje barvnega kroga, toplih, komplementarnih in kontrastnih barv. Barve imajo svoje psihološke vrednosti: kaj je več in kaj je manj.

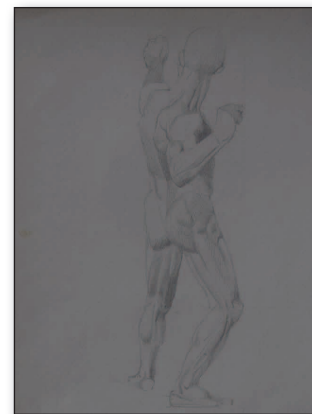
ŠTUDIJSKA RISBA II
risba s svinčnikom, 1960

ŠTUDIJSKA RISBA III
risba s svinčnikom, 1960

ŠTUDIJSKA RISBA IV
risba s svinčnikom, 1960

ŠTUDIJSKA RISBA V
risba s svinčnikom, 1960

Vznemirja ga razmišljanje o inkarnatu: barvi človeške kože, katere upodabljanje je poseben izziv. Rad ima igranje s perspektivami: z barvami povedati, kaj je blizu in kaj daleč...

Inštalacije se mu zdijo zelo mikavne; človek naj bi doživel umetnost inštalacije z več čutili. Poleg barve se ji doda vonj, zvok, gibanje ... Pri delu s prizadetimi delajo veliko inštalacij. Vtisi so dostikrat tudi zabavni.

GRAFIKE

Do grafik ima poseben odnos, morda prav zaradi svojega diplomskega dela.

Za zaključek študija si je izbral cerkev sv. Janeza v Bohinju. Mamila ga je anatomija baročnega zvonika.

»Iskal sem sporočilo, ki naj bi bilo veselo, zato sem podobi dodal krila. Zvonik je postal kot metuljček, angel,« razloži svojo odločitev.

KOMAR
visoki tisk, 1964

INICIALKA
visoki tisk, 1961

BAROČNI ZVONIK
jedkanica, 1964

Ex libris je izdelal za osebno knjižnico.

Poglobil se je v antične motive ter se pre-pustil eksperimentiranju: črko V, ki je zanj najlepša črka rimske pisave kvadrika, je po-vezal z elementi meandra (vzorec imenovan po reki) ter moško in žensko figuro. Naredil je globoki tisk v treh barvah.

Sledili so še drugi eksperimenti: komar, vre-zan motiv na mavčni plošči kot visoki tisk; Štanjel – odtis v litografiji – podlaga je bila kamnita plošča.

V rastlinski svet posega z barvnim linorezom Lubje ter Umirajočo agavo, ki prepriča v črno-beli izpovedi.

ŠTANJEL
litografija, 1960

LUBJE
barvni linorez, 1970

UMIRAJOČA AGAVA,
linorez, 1970

ISKANJA

Sklop zanimivih del s pogledom v naravo. Človekov poseg v naravo je lahko estetski, ali pa čisto ponesrečen. Priteguje ga literatura o arhitekturi, ki jo z navdušenjem prebira in o njej razmišlja.

Sklop zaključuje s plakatom, s katerim se je odzval na javni razpis ter prejel 1.nagrado za Plesoče črke: večerno nočna prireditev v temni barvi, v oranžni barvi je dodal zmajčka, hotel povedati, da se dogaja v Križankah.

PLESOČE ČRKE - PLAKAT ZA FESTIVAL
grafična predloga za tisk v razmerju 1:1,
nagrajeno delo, 1962

JESEN
akril na platnu, 2005

VINOGRADI
akril na platnu, 2010

STOG ALI KOZOLEC
akril na platnu, 2010

ZELENI KRISTAL
akril na platnu, 2005

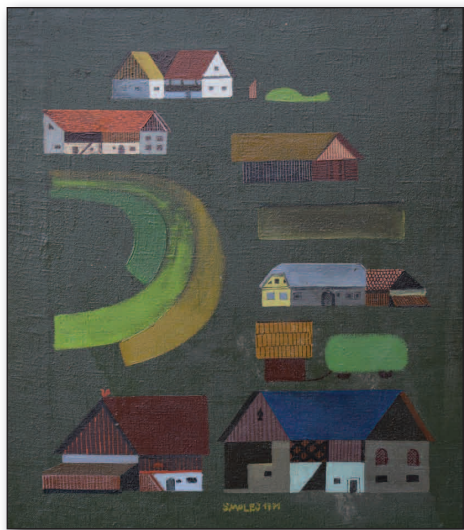

ČRNI KRISTAL
akril na platnu, 2007

V upodabljanju se posveča lokalni tipiki. »Kockasta hiša je onesnažila celo Slovenijo, da so se uničila vaška jedra; kozolci pa so tip umirajoče arhitekture,« obžaluje Pavel Smolej. Gručasti tip vasi je izvedel v več barvah, vse od kristalne in t.i. črne. Gručasti tip vasi je letošnja (2015) slika na razpisu JSKD: kvadrat in krog, kocka in krogla. Pogled v gozd (Vodice) je spontana slika v akrilu, ki predstavlja sprostitvev.

GNETENJE
olje na platnu, 1970

DVORIŠČA
olje na iverni plošči, 1971

PORTRETI

Sestavni del portreta je zgodba. Vedno riše ljudi, ki ga pritegnejo s svojo osebnostjo, s svojim krogom. Naredil jih je ogromno. Ko jih zaprosi, da bi jih risal, se portretirancu dostikrat pridružijo še drugi člani družine.

MARIJA
olje na platnu, 1972

Nujno za dober portret je obvladovanje risbe. Najbolje mu uspevajo akvareli, ki se jih sicer še vedno uči, a jih najbolj obvlada. Nujno je dobro opazovanje portretiranca, da izlušči drobne detajle, ki povedo vse. Ponosen je na ujeti otožni nasmeh, kljubovanje v očeh, dostojanstvo in ponos, neponovljivi pogled navznoter, ki so portrete dvignili nad navadno podobnost, kar mu priznavajo tudi umetnostni kritiki.

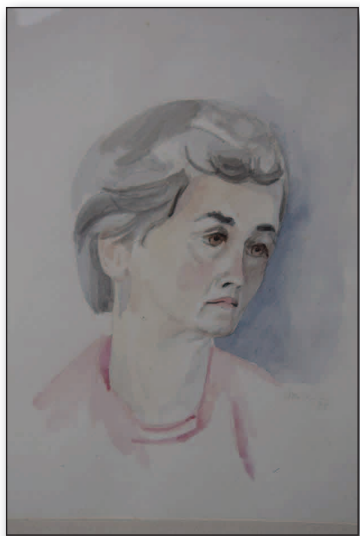

MARKO
olje na platnu, 1970

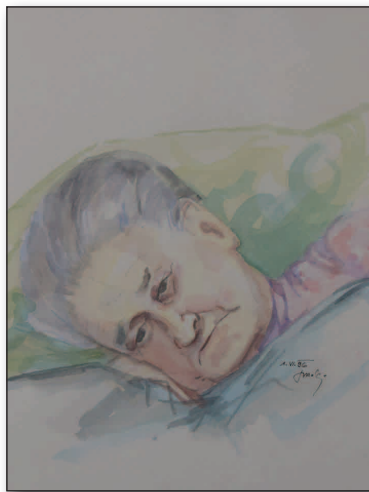

MARKO
akril na platnu, 1985

Dobrodušni nasmeh spremlja Pavlove spomine na nastanke portretov: vsak portret ima namreč svojo anekdoto - morda se nekoč najdejo v spominih.

MARIJA
akvarel, 1995

MAMA
akvarel, 1996

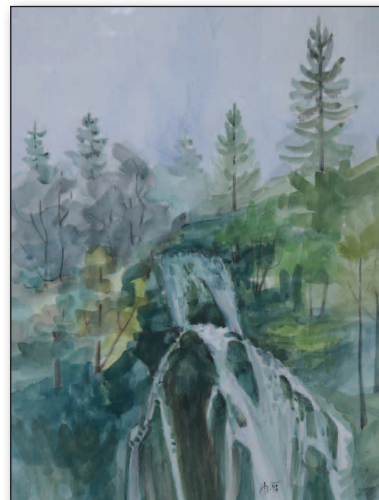

AVTOPORTRET
akril na platnu, 2013

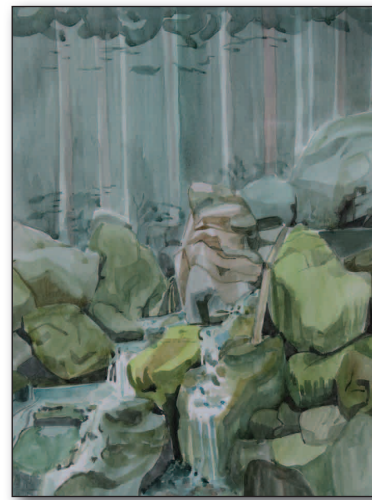
VODE

Voda s svojim poslanstvom in funkcijo je nepogrešljiv vir bivanja. V slikarstvu pa se noben motiv vode ne ponovi, njeno gibanje pa je večno.

»Svoj polni odnos doživim le, če jih slikam v naravi«, o vodah razmišlja metnik.

SLAP NEŽICA (KOSTELSKO)
akvarel, 1998

KANJON KAMNIŠKE BISTRICE
akvarel, 1999

KANJON KAMNIŠKE BISTRICE
(PREDOSELJ)
akvarel, 2006

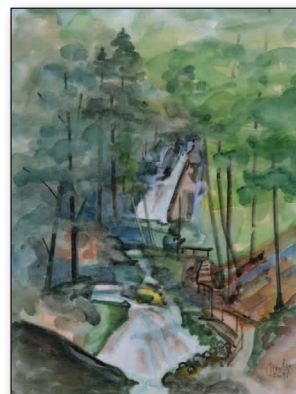
Neskončnost vode išče v izvirih, kanjonih, mirovanju, voda riše figure, tančice, kaskade.

TOMIŠKOV SLAP V
PODLJUBELJU
akvarel, 2006

ŽAGARSKI MLIN V
PODVOLOVJEKU
akvarel, 2000

SLAP SUŠJEK
akvarel, 2009

ZA SAVO
akvarel, 2006

Pri slikanju vod je predvsem užival na terenu: občutil temperaturo zraka, šumenje in bučanje, celo strah v prvinskih soteskah (v Kamniški Bistrici). Voda za nas naredi neverjetne stvari in nasploh predstavlja najlepši ambient za slikanje: obleče skale v mahovino, drobni curki se pretakajo, zabrbota-jo, šumijo mogočni slapovi, lebdi pršec.

»Vodo je lepše slikati, kot pa govoriti o njej« – modro zaključí Pavel.

Njegove vode je najlepše gledati!

GORE

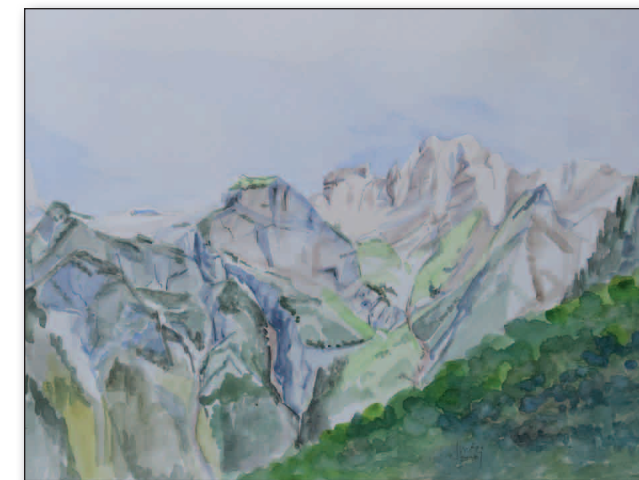
Posveti se jim popolnoma: slika na način, da je pomembna risba in izbor tehnike. Vse hribe je dela v (po) naravi, ker detajle bolje vidi in analizira.

Ko se odloči slikati, to izpelje, čeprav lahko nosi motive v sebi tudi več let. Zvesto ga počakajo, da jih je pripravljen naslikati.

ČEBULOVA DOLINA (KUM)
akvarel, 1990

»Akvarel zahteva osmislenje motiva in suvereno odločitev. Poprav ni!«

KAMNIŠKE PLANINE (pogled s Kopač)
akvarel, 2009

Pri upodabljanju gora ga determinirata črna in barvna perspektiva. Navadil se je opazovati naravo in njeno zgradbo: ravnina - gozd - travišča - melišča - podori - vrhovi. Če nekateri motivi delujejo kot stene, so dolinski motivi amfiteatri.

»Najlepše spomine imam na Tamar, kjer sem se v akvarelni tehniki posvetil belinam,« je nad dosežki upodobitve še danes zadovoljen Pavel.

Delal ga je nekaj ur in pri tem poslušal zvoke plezalcev, ki so tolkli po klinih.

TAMAR
akvarel, 1987

Trohneči štor že poraja novo življenje (zeleni poganjki). Večino svojih planinskih motivov je narisal ob obiskih planinskih taborov.

SVINJAK NAD BOVCEM
akvarel, 1986

TROHNJENJE (pod Jalovcem v dolini Tamar)
akvarel, 19867

ŠPIKOVA SKUPINA
akvarel, 1999

KOŠUTA
akvarel, 1999

Pavel Smolej redno ilustrira mesečna planinska obvestila PD Litija, kjer mu pri izboru motivov pomagajo še drugi planinci. Doslej je bilo narejenih preko 150 ilustracij. Njegov prispevek h kulturi planinstva je edinstven, tudi v slovenskem merilu, za kar so mu člani PD Litija neizmerno hvaležni.

PANJSKE KONČNICE

PANSKE KONČNICE
ročni sitotisk, vodeni akril, 2002

Panjske končnice predstavljajo posebno vez z okoljem, v katerem je rojen Pavel Smolej. Vas Breznica je rodila tudi začetnika modernega čebelarstva, Antona Janšo (po domače Honov). Hiši Smolejevih se je reklo PR' BVAŽNIK.

Ob upodabljanju panjskih končnic je bil pred dilemo: ali jih razvijati v smislu podobarstva, ali se prepustiti svobodnemu oblikovanju.

Dom Tisje, Črni potok

POSLIKAVE ČEBELNJAKOV

ročno slikanje z
akrilnimi barvami,
2008 - 2010

Avtorja:
Marija in Pavel Smolej.

Držal se je svobodnega oblikovanja, kot je predlagal Riko Debenjak. Poslikal je več čebelnjakov v akrilni tehniki na lesu, skozi barve se vidijo letnice (akril v akvarelni tehniki). Čebelarstvo si na Slovenskem podaja roko s kulturno dediščino – upodobil je vse podružnične fare v Breznici (ročni sitotisk), oz. celotno kulturno dediščino vasi (Stari trg, Dom Tisje).

REBER

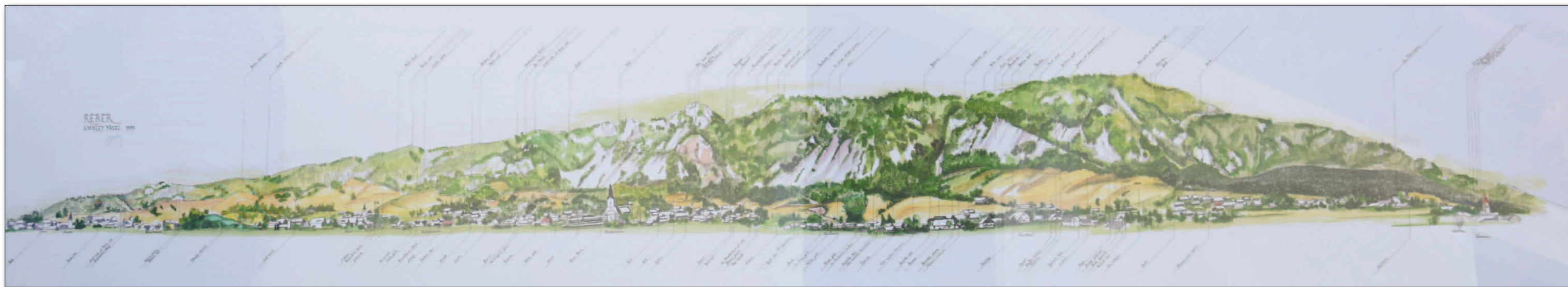
Nakazuje izredno povezanost z rodnim krajem. Dolgotrajen projekt, ki je izdelan v več variantah (s Karavankami ali brez njih v ozadju), ima umetniško in etnološko vrednost. Gre za akvarelirano tuš risbo vasi pod Stolom.

Rebri se je lotil s podporo vaščanov (kmetov in lovcev, ki so prispevali ledinska imena),

upodobil je pas vasi pod Karavankami. Pavel je kot otrok v delu te REBRI pasel. Vse vasi na REBRI so na sončni strani, vsaka vas ima korito. Nad vasmi so skupni pašniki SRENJA, ki so jo imenovali REBER. Gozd, melišča, skale, ki jih imenujejo PEČI.

»Na Rebri so domačini poimenovali vsak kamen, drevo, skalo.«

Imena na likovnem delu Reber je s svojo lepo pisavo napisala žena Marija. Gorenjci imajo fotokopije, na original so ponosni Smolejevi (2,20 x 70 cm).

Pavla Smoleja skozi življenje spremlja duhovna (in seveda sorodstvena) dediščina rodnega kraja, ki so mu pečat pustili velikani slovenske kulture: Prešeren, Jalen, Finžgar, Janša.

VOŠČILNICE

Pavel in Marija Smolej nam praznike toplo in osebno zaznamujeta. Že vrsto let pošiljata svoje akvarele in z njimi prijazne ter pozorne misli, s katerimi ohranjata stike z domačimi in prijatelji.

To je njun odgovor oz. upor digitalni informatiki, v kateri ostajamo brez osebnega stika.

Na začetku je bilo dobrih 100 motivov, zdaj jih je že dosti, dosti več: krajine, detajli, rastline in rožice, etnološki predmeti. Kvalitetne reprodukcije akvarelov računalniško prilagodita, pomanjšata, natisneta in kot voščilnice pošljeta z osebnimi znamkami, ki s posebnimi motivi dopolnjujejo edinstvenost trenutka in priložnosti.

»V hiši prijateljev sem našel svoje voščilnice okvirjene na steni; to me spodbuja, da vztrajam.«

VOŠČILNICE
akvareli

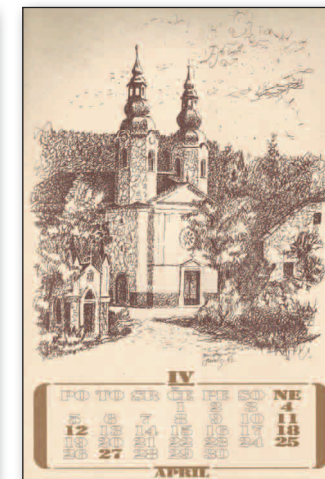
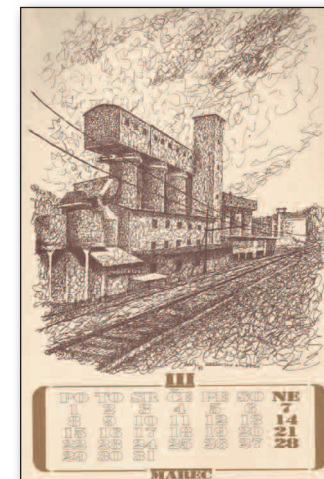
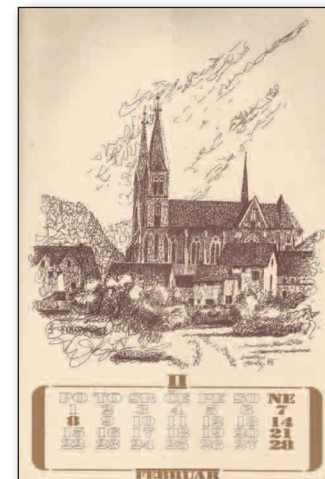
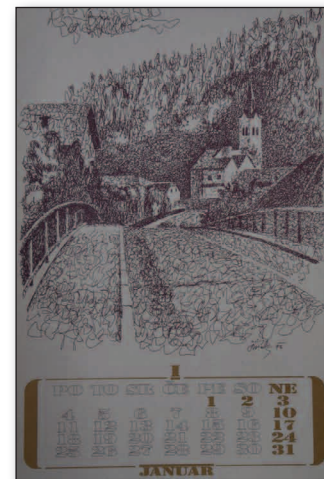

VOŠČILNICE
akvareli

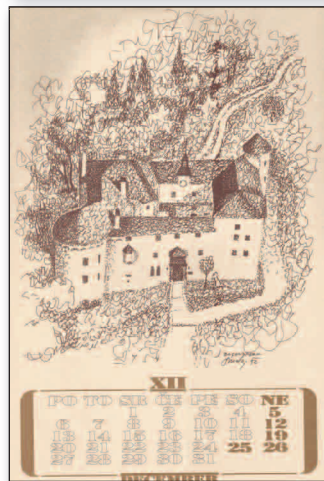
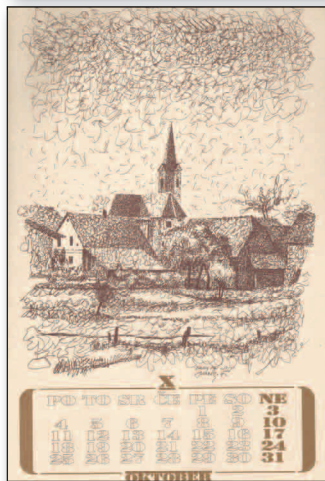
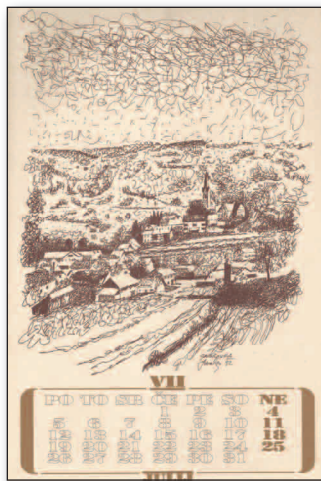
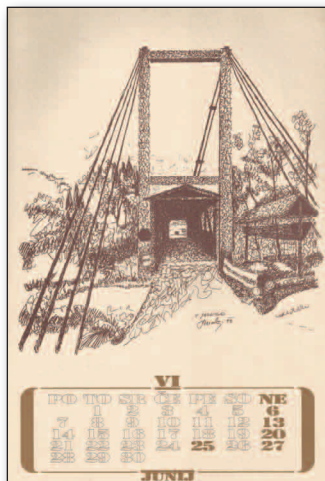
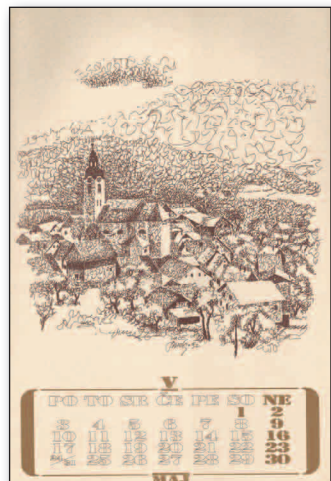
KOLEDAR

Likovne upodobitve Pavla Smoleja so brezčasne. Kljub temu jih je 12 ujel v koledarju za leto 1993. Sprehodimo se med motivi krajevnih središč in znamenitosti, ki so pritegnile njegovo pozornost.

KOLEDAR 1993,
risba s tušem

Odločil se je za risbo in tako umetniško da-
leč presegel tehnično oz. uporabno plat ko-
ledarja, kot vsakdanjega pripomočka, sle-
dilca času, ki mineva ...

Mehkoba sence

Pavel Smolej je ustvarjal član likovnega društva LILA vse od njenega začetka pred 15. leti. Skupaj s slikarjem Jožetom Megličem in učiteljicami likovnega pouka iz osnovnih šol Danijelo Kunc, Marijo Bregar Hostnik in Marijano Šušteršič, je uvajal nove člane v svet te lepe umetnosti.

Pred petnajstimi leti in tudi leto prej je likovnike ter ljubitelje risanja in slikanja na ex tempore na svojo domačijo na Vodice povabila Berta Juvan. Od takrat so kapljice ustvarjalnosti prerasle v potočke, ki so žuboreli in se skozi leta še bolj napolnili. Ravno letos, ko društvo praznuje 15 letnico, je LILA postala mogočna reka. Člani so spet posegli po visokih priznanjih v državnem merilu. Pri Zvezi likovnih društev Slovenije (ZLDS) so prejeli najvišja priznanja:

to so certifikati kakovosti in zlate palete. Letos je bilo kar sedem certifikatov, od tega dve zlati paleti in ena bronasta.

Društvo LILA je bilo po pravilniku ZLDS proglašeno tudi za uspešno pri sodelovanju na projektu Zlata paleta. Med 27 sodelujočimi društvi je LILA četrta. LILA pa je uspešna tudi na razpisih Javnega sklada Republike Slovenije za kulturne dejavnosti, ex temporih in drugod.

Pavel Smolej je bil v teh petnajstih letih večkrat naš mentor za posamezne tehnike slikanja, največkrat pa za akvarel. Vedno pa je bil tudi na voljo za svetovanja pri likovnih zagatah posameznikov. Učil nas je risati, slikati, zraven tega pa še gledati. Veliko ljudi namreč hodi po svetu, gleda, a nič ne vidi.

Zato jih je potrebno naučiti gledati. Tudi v likovnem smislu.

Zelo je pomembno znanje in obvladanje likovne teorije, zato se trudi, da bi to spoznali tudi ljubiteljski slikarji. Učil nas je obvladati črto, senco, svetlobo, belino, barve, barvno toniranje, mehkobo in ostrino, kompozicijo in še marsikaj. Ko je izdelek (risba, slika) dokončan, je potreben tudi pogovor in razmišljanje o naslikanem. **Takrat lahko vidiš mehkobo sence.** Lahko pa se naučiš videti tudi pomanjkljivosti in napake.

Pavel Smolej je za društvo LILA potrpežljiv mentor. Obveznosti, ki jih prevzame, vedno izpolni. Je naš prijatelj, dober pripovedovalec in sogovornik. Naučil nas je tudi, da na odprtju razstav prisotnim povemo nekaj o vsebini razstave in tehnikah. To je dolžnost likovnega društva, likovnikov in v dobro obiskovalcem razstav, ki prav tako potrebujejo informacije in znanje. Lepo ga je poslušati, ko pripoveduje, kje vse po Sloveniji sta z ženo Marijo bila, kaj sta narisala, naslikala

in doživela. Likovno ustvarjanje je velik del njegovega vsakdanjika.

JSKD vsako leto razpiše likovno temo, na katero svoj pogled predstavijo slikarji iz slovenskih društev. LILA je doslej sodelovala šestkrat. Tudi Pavel Smolej je sodeloval šestkrat in vedno je bilo njegovo delo izbrano za državno razstavo. Letos je LILA organizirala tradicionalni ex tempore, bil je na Polšniku, prvo nagrado je prejel Pavel Smolej.

Pavel Smolej je od leta 2009 častni član društva LILA.

Navdušenja za likovno obrt od Pavla Smoleja prehaja na vse, ki sodelujemo z njim, in je zelo nalezljivo. Naj tako tudi ostane!

**Joža Ocepek, predsednica
Društva Litijski likovni atelje LILA**

OBISK PRI PAVLU SMOLEJU
Kresnice, 2015

OD TAM DO TU IN NAPREJ

Katalog ob razstavi Pavla Smoleja

Besedilo: Joža Ocepek in Andreja Štuhec
Jezikovni pregled: Aleksandra Mavretič

Oblikovanje kataloga: Sonja Perme
Fotografije: Sonja Perme

Postavitev razstave: Mateja Sladič in Matej Bračun

Založnik: JSKD Območna izpostava Litija (Rosana Maček)

Sodelovanje:
KNJIŽNICA LITIJA
KULTURNI CENTER LITIJA
LILA
JSKD OBMOČNA IZPOSTAVA LITIJA

Tisk: BIROSERVIS Gorazd Mlakar, s. p.

Naklada: 350 izvodov
Leto izida: december, 2015